

N:o 55.

Ank. till Riksd. Kansli den 15 April 1872, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner angående upphörande af hofveriskyldigheten till kungsgårdar och militieboställen i Skåne.

(I. A.)

Uti en inom Riksdagens Första Kammare väckt motion (N:o 25) har Herr *B. von Geijer*, för den händelse att Riksdagen, genom bifall till Kongl. Maj:ts i den till Riksdagen aflåtne nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof gjorda framställning om anslag till »inlösen af dagsverksskyldighet från hästhemman i Skåne», skulle efterskänka den dessa hemman, enligt Kongl. reglementet den 7 November 1695, påliggande arbetskyldighet, föreslagit, att Riksdagen då ock måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t behagade vidtaga sådana åtgärder, att Rikets Ständers beslut om dagsverksskyldighetens allmänna upphörande måtte komma till tillämpning äfven beträffande innehafvare af de hemman, hvilka utgöra hofveri till kungsgårdar eller militieboställen i Skåne, och att Kongl. Maj:t täcktes låta uppgöra och till Riksdagen afgifva förslag om den ersättning, som för sådant fall må vara erforderlig, derest icke rättigheten att disponera ifrågavararande hofverier finnes kunna upphöra vid ombyten af kungsgårdarnes eller bostälленas innehafvare; hvarförutan ett med detta i allo öfverensstämmande förslag till underdånig skrifvelse blifvit inom Riksdagens Andra Kammare (uti motion N:o 94) af Herr *Johan Jönsson* framställt.

Motioner i ämnet.

Jemväl vid sistlidne riksdag föreslog sistbemälde motionär (i motion N:o 74) aflåtande af underdånig skrifvelse i samma syfte, som med det nu framställda förslaget är afsedt.

Förva Riksdagens beslut.

Dävarande Stats-Utskott, som delade den af Rikets Ständer vid flera tillfällen uttalade åsigt om olämpligheten af ifrågavarande arbetsskyldighets utgörande in natura och ansåg de därför anförda skäl vara välgrundade, fann likväl, efter hvad som från statsmakternas sida blifvit i frågan åtgjort, någon ytterligare åtgärd från det allmännas sida derutinnan icke vara erforderlig, då det syntes böra på de, nu mera jemförelsevis få återstående arbetsskyldige sjelfva ankomma att tillgodogöra sig de fördelar, som med regleringen af dagsverksskyldigheten åsyftats och hvilka icke kunde vinnas utan att dessa arbetsskyldige i handling visade det tillmötesgående, som man förutsatt böra hos dem finnas och som andra arbetsskyldige vid erhållande af befrielse från berörda skyldighet ådagalagt. På dessa och i öfrigt anförda skäl hemställde Utskottet (i Utlåtande N:o 73), att motionärens framställning icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och blef denna hemställan af Riksdagens båda Kamrar bifallen.

Hästhemman i Skåne.

Beträffande först Kongl. Maj:ts, af den förstnämnda motionären omförmälda, af Riksdagen nu mera bifallna nådiga förslag om beviljande af anslag till inlösen af dagsverksskyldighet från hästhemman i Skåne, så afsågs visserligen dermed, att alla de s. k. hästhemman, som erlägga löningsränta till skånska dragonregementet skulle blifva likställda, så att äfven de, som vore belägna inom två mil från det boställe, till hvilket de vore anslagna, skulle, mot utgörande af hela den hemmanen åsatta räntan, befrias från den dem, jemlikt Kongl. Maj:ts reglemente och förordning af den 7 November 1695, åliggande dagsverksskyldighet och vederbörande boställsinnehafvare af statsverket erhålla godtgörelse med skilnaden emellan beloppet af den förut afkortade räntan samt dagsverkenas värde efter markegång. Denna hästhemmanen hittills åliggande arbetsskyldighet var emellertid inskränkt till naturaprestation af de sex öke- och tolf drängedagsverken, som voro inbegripna i den hemmanet åsatta och indelningshafvaren på lön anslagna grundräntan, och hade således, på sätt äfven Krigs- och Kammar-kollegierna uti deras i ämnet den 12 Januari 1863 och den 21 November 1870 afgifna underdåniga utlåtanden upplyst och enligt hvad här nedan vidare omförmäles, hvarken till sitt upphof eller beskaffenhet något gemensamt med de uti hemmanens ränta och skattläggning icke inbegripna dagsverks- och arbetsskyldigheter, som in natura utgjorts och ännu utgöras till en del kungsgårdar eller militieboställen i Skåne.

1840 års Riksdags skrivelse.

Med förmålan hurusom vid verkställigheten af det af Rikets Ständer vid 1809 och 1810 årens riksmöte fattade beslut, det allmogens dagsverksskyldigheter till kronan behållna kungsgårdar och kronolägenheter skulle, emot det att i stället lösen för dessa

dagsverksskyldigheter efter markegång till statsverket erlades, upphöra att in natura utgöras, när dåvarande arrendekontrakt löpte till ända, en skiljaktighet uppstått emellan sådana hemman, som voro dagsverksskyldiga till kronans nyssnämnda egendomar, och dem, hvilka till boställen och indelningshafvare voro anslagna, men rättvisa och billighet syntes fordra, att sådana åtgärder vidtoges, hvarigenom enahanda lättnad jemväl bereddes den del af allmogen, som vore underkastad arbetsskyldighet till sistnämnda kronolägenheter, anhöllo Rikets Ständer uti underdånig skrifvelse den 30 December 1840, bland annat, att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande måtte erhålla nådig befallning att anställa en fullständig och noggrann undersökning angående *sådana uti hemmanens ränta och skattläggning icke inbegripna dagsverks- och arbetsskyldigheter*, som in natura utgjordes till kronans hemman och lägenheter, hvilka såsom boställen m. m. voro embets- och tjenstemän anslagna eller till inrättningar upplåtna, hvarvid borde utredas, huru dessa skyldigheter tillkommit och hvarpå desamma sig grundade, äfvensom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, i de fall, då nämnda skyldigheter icke voro närmare bestämda, borde söka tillvägbringa sådana öfverenskommelser. hvarigenom, åtminstone för tiden efter nuvarande boställshafvares afgang, visst antal dagsverken blefve bestämdt. Efter det sådana undersökningar uppå nådig befallning blifvit verkställda, afgaf Kammar-kollegium den 5 Maj 1843 underdånigt utlåtande i ämnet. Vid föredragning häraf fann emellertid Kongl. Maj:t, med hänsigt till förekommande särskilda förhållanden beträffande ett boställe i Skaraborgs län, hvarom nu ej är fråga, samt de kungsgårdar och boställen i Skåne, vid hvilka dagsverken eller s. k. hofveri af dertill indelta arbetshemman utgjordes, och då vid de verkställda undersökningarne hvarken någon uppskattning till penningvärde egt rum vare sig af arbetshemmanens gemensamma arbets- och dagsverksskyldigheter till hvarje kungsgård, eller af hvarje hofveri eller arbetslags, än mindre hvarje särskildt hemmans tjenstbarheter, eller tillfredsställande utredning blifvit åstadkommen i flera på frågan inverkaende viktiga omständigheter, godt i nåder förordna, att, till noggrant utredande af dessa förhållanden, ny lokalundersökning skulle företagas icke allenast vid ofvannämnda boställe i Skaraborgs län, Lilla Bjurum, hvarest hofveriskyldigheten in natura icke vore afskaffad, utan äfven vid hvar och en af de i Skåne varande kungsgårdar och boställen, der densamma funnes bibehållen, och uppdrogs åt numera affidne Kammarrådet i Kammar-kollegium L. E. Cassel att, med biträde af förste landtmätaren i hvarje af ifrågavarande län eller, i händelse denne vore hindrad, af annan utaf Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tillförordnad skicklig och erfaren landtmätare, samt en af generalbefälhafvaren i militärdistriktet utsedd regements- eller kompani-officer, som med kännedom om indelningsväsendet i provinsen förenar erfarenhet och insigt i landthushållning och ortens jordbruk, verkställa ifrågavarande lokalundersökningar i närvaro af tillförordnade krono- och regementsombud, vederbörande indelningshafvare samt egarne eller innehafvarne af de till hvarje kungsgård eller boställe anslagna arbetshemman, och att dervid söka tillvägbringa förslag till frivilliga jemkningar och öfverenskommelser till vidare nådig pröfning.

*Kongl. Maj:ts
beslut om ny
utredning och
undersökning
på stället.*

Cassels ut-
redning.

Efter fulländadt uppdrag inkom Kammarrådet Cassel den 10 December 1844 med betänkande i ämnet, hvilket, beträffande upphovvet till och beskaffenheten af de arbets- eller hofveriskyldigheter, som utgjordes in natura till kungsgårdar och boställen i Skåne, hufvudsakligen innehöll: att nämnda kungsgårdar och boställen under danska herraväldet och innan Skåne införlivades med Sverige tillhört antingen danska kronan, eller under densamma lydande andliga eller världsliga stiftelser och inrättningar, samt jemte underlydande kronogods blifvit, med den rätt danska kronan dertill egde, öfverlätna på den svenska, såsom vederlag för den af Sverige till Danmark afträdde ön Bornholm, eller ock varit danska och skånska adliga familjers sätesgårdar, hvilka, med underlydande frälsehemman, dels i följd af egarnes affall från Sverige under de efter fredsslutet med Danmark i provinsen uppkomna oroligheter, af svenska kronan indragits, dels ock genom byten kommit i kronans ego och besittning, samt före, vid och efter indelningsverkets upprättande anslagits till de civila eller militära behof, hvartill de fortfarande användas; att de hemman, som nu utgjorde dagsverken till dessa kronogods, innehafts under danska tiden, af krono- eller frälsebönder, skyldige till det den tiden vanliga arbete till hufvudgårdens bruk och skötsel samt jordegarens betjenande, som då och äfven i sednare tider i Skåne varit känt under namn af *hofveri*, hvarmed egentligen förstodes den till tid, sätt och belopp obegränsade och obestämda arbetsskyldighet, som, uppå husbondens tillsägelse, skulle till hans tjenst, vid och utom gården, utgöras genom forslingar eller äcker, på längre och kortare afstånd, samt dagsverken, med det antal personer, som uppbudades, vid förefallande, till de till hufvudgårdens bruk och skötsel hörande, eller dermed gemenskap egande arbeten; att, vid indelningsverkets införande i Skåne, till rusthåll anslagits de dertill då tillgängliga samt passande både f. d. danska kronohemman, och de till svenskt krono genom reduktion och byte förvandlade skånska frälsehemman, så vidd de till detta behof erfordrades; att dervid större delen af de hemman af omförmälda natur, som varit de nya svenska kungsgårdarne till deras häfdande underlagda, bibehållits vid den arbetsskyldighet derunder, som dem af ålder ålegat, men andra sådana arbetshemman åter fått vidkännas rustning; att nuvarande arbetshemman således icke i följd af jordnaturen eller förut innehafda rättigheter undantagits från rustningens uppsättande, hvartill de ostridigt varit lika fallna och skyldiga, som de kronohemmansåboar, hvilka till rustning indelats, utan var befrielsen från rustningsbesväret tillfällig och föranledd af hemmanens belägenhet i allmänhet i närheten till kungsgårdarne, hvilka ansågos icke kunna umbära det arbetsbiträde från kringboende hemmansåboar, som till desammans bruk och skötsel tillförene åtnjutits, och hvilket under sådana omständigheter ansågos såsom en motsvarighet till rustningsbesväret; att berörda förhållande än ytterligare styrktes deraf, att både under sjelfva indelningstiden, som i Skåne fortgick nära ett halft århundrade, och äfven sedermera vid många kungsgårdar inträffat, att hemman, som ursprungligen varit till utgörande af arbetsskyldighet eller hofveri dit anslagna, blifvit såsom nog aflägsse från kungsgården belägna och till arbetshemman mindre tjenliga, på derom gjord anmälan, i stället indelade till rustning, hvaremot närmare intill kungsgården

belägna rusthåll, med befrielse från detta sednare besvär, anslagits till arbetshemman, så att under tidens lopp rustnings- och arbetsskyldigheten flerstädes blifvit ombytt; samt att, till följd af redan vid indelningstiden och sedermera tid efter annan meddelade förordnanden, de ovissa och godtyckliga arbetsskyldigheterna blifvit reglerade till bestämda, efter arbetsböndernas förmåga afpassade arbetsprestationer, därför ersättning medgifvits genom afräkning på hemmansrätan, hvarförutan under tidens lopp upprättats åtskilliga frivilliga arbetskontrakt med arbetsbönderna, och der sådana icke kunde tillvägabringas, utfärdades i stället ordentliga beslut om arbetsskyldigheternas belopp och sättet för deras utgörande, än af Länsstyrelsen, än af Krigs- och Kammar-kollegierna, än af Kongl. Maj:t, när nämnda myndigheters åtgärder öfverklagades; hvarjemte i domstolsväg beslut härom tillkommit, hvilka såsom laga kraftvunna tjenat till efterrättelse, hvadan Rikets Ständers begäran om arbetsskyldigheternas närmare bestämmande, såsom på alla ställen redan försiggånget, icke ansågs till någon åtgärd föranleda.

Med ledning af dessa förhållanden vid hvarje särskild kungsgård hade, vid den af Cassel hållna undersökning, uppskattning i öke- och drängedagsverken skett af de arbetsbiträden och tjenstbarheter af särskilda slag, som, enligt arbetskontrakt och gällande stadganden ålåge dels hvarje hofveri eller arbetslag för sig, dels alla hofverierna gemensamt, hvilken samfälda arbetsskyldighet derefter blifvit på hvarje hemmansnummer efter dess andel i hofverilaget fördelad; och hade vid denna uppskattning i öfrigt iakttagits, dels att, jemlikt den fördelning af arbetsskyldigheterna, som under den förflutna tiden varit och ännu vore gällande, samt i öfverensstämmelse med arbetsböndernas allestädes tillkännagifna önskan, helt arbetslags eller hofveris arbetsskyldighet beräknats till visst antal dagsverken, utan afseende å det större eller mindre hemmantal, hvaraf hofveriet varit sammansatt eller på hemmanens dåvarande godhet och beskaffenhet, och följaktligen äfven utan all hänsigt till de skiljaktigheter i arbetskvantiteternas belopp och ersättningen därför, som kunde uppkomma vid den ena kungsgården i jämförelse mot den andra, dels ock att sådana dagsverken, som vanligen utgjorts af qvinnor eller yngre, icke fullt arbetsföre manspersoner, ansetts motsvara $\frac{2}{3}$ delar af laggildt drängedagsverke; hvar- efter arbetsvärdet blifvit i penningar uträknadt efter medelmarkegångspriset å hvardera slaget dagsverken under de tio åren 1834—1843, hvilket medelpris bestigit sig till

Cassels för
slag

inom Christianstads län:

för ett ökedagsverke	B:ko R:dr — 46, 10.
» » drängedagsverke	» » — 17, 5.

inom Malmöhus län:

för ett ökedagsverke	B:ko R:dr 1: 15, 2.
» » drängedagsverke	» » — 18, 5.

Vid bestämmande af den ersättning, som borde af arbetshemmanen utgå för befrielse från den dem åliggande arbetsskyldighet, hade emellertid, enligt arbetsböndernas — med undantag af dem vid en och annan i norra delen af Christianstads län, närmare skogsbygden belägen kungsgård, der arbetslagen visat benägenhet att utgöra ersättningen i penningar — i allmänhet derom uttalade önskan, arbetsvärdet reducerats till spanmål, hvarjemte ej mindre noga tillsetts att ersättningsbeloppet, äfven om detsamma för den skull måst nedsättas under arbetskyldigheternas uppskattade värde, jemte den i sednare tider tillkomna roteringen icke komme att öfverstiga den kostnad, som rustningsbesväret, från hvilket, enligt hvad ofvan nämndt är, arbetshemmanen endast tillfälligtvis, för deras läge invid kungsgårdarne och dessas behof af arbetsbiträde, befriats, vid närbelägna rusthåll medförde, än äfven skälig lindring beredts i de fall, då hemmanens beskaffenhet påkallat en nedsättning i större eller mindre mån under kostnaden för rustningsbesväret samt då, vid arbetskyldighetens reglering i äldre tider, vissa hemman af okänd orsak blifvit, i förhållande till andra, betungade med högre arbetskyldighet än som efter mantalsberäkning, eller annan laga delningsgrund, belöpte.

De hofveriskyldige äro härde.

Sedan Kongl. Maj:t derefter, enär, vid de hållna undersökningarne, öfverenskomelser med endast en del af de hofveriskyldige om arbetskyldigheternas utbytande emot föreslagen ersättning kunnat träffas, låtit ytterligare höra de öfriga, huruvida de ville på de till dem framställda förslagen ingå, hade, af sistnämnde arbetskyldige, endast de till Billesholms kungsgård anslagne hemmansegare, med undantag af tre, anmält sig vilja det uppgjorda förslaget antaga, hvaremot åboarne å de öfriga kungsgårdarnes arbetshemman framställt vilkor mer eller mindre afvikande från nämnda förslag. Efter det Kongl. Maj:t låtit i ämnet höra de i och för beskattningsväsendets förenkling utsedde komiterade och Krigs-kollegium, afgaf Kongl. Maj:t till Rikets åren 1853—1854 församlade Ständer nådig proposition i ämnet, i auledning hvaraf Rikets Ständer, i fråga om dagsverksskyldigheten till åtskilliga, 13 till antalet, såsom boställen anslagna kungsgårdar i Christianstads och Malmöhus län, för sin del antogo följande bestämmelser, nemligen:

1853—1854 års Riksslags beslut.

att de, angående hofveriskyldighetens upphörande på vissa vilkor och emot afgäld från de hofveri- eller arbetskyldiga hemmanen med hemmansinnehafvarne uppgjorda ofvannämnda öfverenskommelser, äfvensom de dylika, hvilka dädanefter enligt enahanda grunder i vederbörlig ordning afslutades för större eller mindre antal af hofveri- eller arbetskyldiga hemman, skulle till Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och stadfästelse anmälas;

att, der sådan öfverenskommelse blefve af Kongl. Maj:t stadfäst, förändringen skulle taga sin början antingen från och med året efter det, då boställsinnehafvaren förklarar sig dermed nöjd, eller ock, om han ej ville derpå ingå, vid hans afgang från bostället;

att, när hofveri- eller arbetskyldigheten upphörde, den hemmanet åliggande, emot arbetskyldigheten förut afkortade, indelta räntan skulle utgöras till vederbörande indel-

ningshafvare, men den derutöfver öfverenskomna årliga afgälden till statsverket ingå; hvaremot på vederbörliga stater skulle uppföras ett emot sistnämnda afgäld svarande anslag, som skulle tillkomma boställshafvaren uti oindelt spanmål, om afgälden vore bestämd i spanmål, eller i kontant, derest afgälden vore uti penningar fastställd;

att i hvarje särskildt fall det skulle ankomma på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, huruvida, utöfver sistnämnda anslag, någon ersättning af statsmedel åt boställsinnehafvaren för upphörandet af det förut åtnjutna arbetsbiträdet kunde erfordras, i hvilket fall likväl en sådan ersättning icke finge öfverstiga skilnaden emellan det i nästföregående punkt omnämnda sammanräknade beloppet af indelta räntor och afgäld samt det värde, hvartill den upphörande hofveri- eller arbetsskyldigheten vid 1844 års undersökning blifvit af förrättningsmannen, Kammarrådet Cassel, uppskattad;

att den ofvan omförmälda afgäld och ersättning, der sådan ifrågakomme, skulle, såsom vederlag för minskad boställsafkastning, tillsvidare af- och tillträdas lika med annan boställets tillhörighet;

samt att i de fall, då öfverenskommelse på föreskrifvet sätt icke träffats eller framdeles blefve uppgjord, hofveri- eller dagsverksskyldigheten skulle tillsvidare såsom förut fortfara.

Detta Rikets Ständers beslut blef af Kongl. Maj:t, enligt nådigt bref den 8 September 1854, gilladt, och anbefalldes Krigs- och Kammar-kollegierna att för verkställighet af berörda beslut vidtaga de åtgärder, som på dem ankommo.

Då emellertid öfverenskommelser om dagsverksskyldigheternas upphörande mot ersättning efter sålunda bestämda grunder icke kunnat åvägbringas med alla de inom provinsen Skåne hofveriskyldige hemmansinnehafvare, anhöllo Rikets vid 1859—1860 års riksmöte församlade Ständer, med anledning af åtskilliga derom hos Rikets Ständer väckta framställningar, uti underdånig skrifvelse den 30 Juni 1860, att Kongl. Maj:t täcktes, efter den ytterligare utredning af ärendet, som af Kongl. Maj:t i nåder kunde anses erforderlig, föreslå och vidtaga sådana åtgärder, att ifrågavarande hofveri- och dagsverksskyldighet in natura måtte emot lämplig ersättning, der sådan pröfvades böra erläggas, så fort ske kunde, upphöra. Sedan Krigs- och Kammar-kollegierna uti den 3 September 1860 häröfver afgifvet underdånigt utlåtande anført, bland annat, att någon fullständigare undersökning och utredning än den redan gjorda icke kunde verkställas, fann Kongl. Maj:t, enligt nådigt bref den 5 Oktober 1860, annan åtgärd i följd af Rikets Ständers hemställan icke böra vidtagas, än att de arbetsskyldige skulle ånyo höras, huruvida de icke, jemlikt de i Kongl. Brevet den 8 September 1854 fastställda grunder, önskade vinna befrielse från dagsverkens utgörande.

1859—1860
års Riksdags
skrifvelse.

Kongl. Maj:ts
beslut i anled-
ning af 1859—
1860 års Riks-
dags skrif-
velse.

De hofveri-
skyldige ånyo
hörda.

Vid de arbetsskyldiges, sålunda anbefallda, ytterligare hörande, hvilket egde rum inför vederbörande kronofogdar och hvarvid de arbetsskyldige i allmänhet vägrade att ingå på den föreslagna regleringen, på den af de flesta anförda grund, att de ansågo den ifrågasatta ersättningen för hög, blef öfverenskommelse afslutad endast för $\frac{1}{12}$ mantal under Årups kungsgård. Och är således resultatet af de, för afskaffande af den från

åtskilliga hemman in natura utgående dagsverksskyldigheten vid de till boställen anslagna kungsgårdarne i Skåne, vidtagna åtgärder, att, af de till 13 boställen ursprungligen arbetsskyldiga $143\frac{79}{96}$ mantal, $77\frac{2}{3}$ mantal blifvit befriade från utgörande af dagsverken in natura, och att således, enligt ett den 11 Oktober 1861 till Kammarkollegium afåtet nådigt bref, arbetsskyldigheten då oförändrad kvarstod för $66\frac{5}{32}$ mantal, på sätt följande sammandrag närmare utvisar:

Hemman, för hvilka arbetsskyldigheten			
	upphört. mantal	qvarstår. mantal	Summa mantal
<i>Inom Malmöhus län.</i>			
1) Alnarp	$15\frac{17}{48}$	—	$15\frac{17}{48}$
2) Löfvestad	$2\frac{1}{8}$	$11\frac{19}{32}$	$13\frac{23}{32}$
3) Månstorp	—	$14\frac{7}{16}$	$14\frac{7}{16}$
4) Hjelmshult	$11\frac{13}{16}$	—	$11\frac{13}{16}$
5) Billesholm	—	$7\frac{1}{16}$	$7\frac{1}{16}$
6) Årup	$\frac{1}{12}$	$6\frac{1}{2}$	$6\frac{7}{12}$
S:gr	$29\frac{9}{24}$	$39\frac{19}{32}$	$68\frac{31}{32}$
<i>Inom Christianstads län.</i>			
7) Sandby	7	$3\frac{3}{16}$	$10\frac{3}{16}$
8) Svabesholm	4	—	4
9) Bäckaskog	$13\frac{11}{16}$	$\frac{1}{8}$	$13\frac{13}{16}$
10) Lillö	$5\frac{3}{8}$	—	$5\frac{3}{8}$
11) Herrevads kloster	—	$16\frac{15}{16}$	$16\frac{15}{16}$
12) Tommarp	$18\frac{11}{48}$	—	$18\frac{11}{48}$
13) Mölleröd	—	$6\frac{5}{16}$	$6\frac{5}{16}$
S:gr	$48\frac{7}{24}$	$26\frac{9}{16}$	$74\frac{41}{48}$
Summa	$77\frac{2}{3}$	$66\frac{5}{32}$	$143\frac{79}{96}$

och har, enligt hvad Utskottet inhemtat, någon förändring derutinnan icke egt rum.

1853—1854
års Riksdags
skrifvelse
angående
gatehusen.

I sammanhang med ofvanberörda, vid 1853—1854 årens riksmöte fattade beslut, angående hofveriskyldighetens upphörande på vissa vilkor och mot afgäld från de hofveriskyldiga hemmanen, samt med anledning af derom hos Rikets Ständer gjord framställning, anhöllo Rikets Ständer i underdånighet, beträffande åtskilliga under Löfvestads kungsgård dagsverksskyldiga så kallade *gatehus*, hvilka, såvida de voro af enahanda beskaffenhet

skaffenhet med de hemman, som till samma kungsgård utgjorde dagsverken in natura, syntes böra i afseende på arbetsskyldigheten behandlas lika med nämnda hemman, det Kongl. Maj:t täcktes anbefalla att undersökning blefve verkställd till utrönande, huruvida berörda gatehus voro af enahanda beskaffenhet med de till samma kungsgård arbetskyldiga hemman, och att i sådan händelse den reglering, som kunde komma att ega rum i afseende å dessa hemmans arbetsskyldighet, finge efter i allmänhet stadgade grunder sträcka sig jemväl till omförmälda gatehus. Vidare anhöllo Rikets åren 1856—1858 församlade Ständer uti underdånig skrifvelse den 4 November 1857, att undersökning om förhållandet med åtskilliga, enligt hvad hos Rikets Ständer blifvit anmäldt, med dagsverksskyldighet belastade skatteköpta torplägenheter under de till boställen anslagna kungsgårdarne måtte blifva anställd, och att enahanda åtgärder, som rörande de s. k. gatehusen egt rum, i den mån de härvid voro tillämpliga, måtte varda vidtagna ärven i afseende å förstnämnda lägenheter. Sedan Krigs- och Kammar-kollegierna, efter vederbörande länsstyrelsers hörande, öfver dessa framställningar afgifvit underdåniga utlåtanden, har Kongl. Maj:t *dels* under den 12 Maj 1857, beträffande gatehusen under Löfvestads kungsgård, i nåder gillat de af kollegierna för förvandling af dessa lägenheter åliggande dagsverks- och brefbäringsskyldighet föreslagna grunder, enligt hvilka dessa skyldigheter, sammanlagda $60\frac{2}{3}$ dagsverken för hvarje gatehus, borde, liksom skett för de till samma kungsgård anslagna arbetshemman, nedsättas med $\frac{1}{5}$ del eller till i jemnt tal 48 stycken, för befrielse hvarifrån gatehusinnehafvarne skulle för hvarje gatehus, jemte erläggande till indelningshafvaren af den dittills afkortade räntan, till statsverket utgifva 27 riksdaler 62 öre, motsvarande värdet å dagsverkerna efter det af Kammarrådet Cassel föreslagna samt af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer i fråga om utbyte af hemmanens arbetsskyldighet antagna pris utaf 18 sk. 5 rst. banko; hvaremot för den, som derpå icke ville ingå, nämnda skyldighet skulle oförändrad fortfara; — och *dels* under den 15 Mars 1861, i afseende å den af Rikets Ständer vid 1856—1858 års riksdag gjorda framställning om befrielse för skatteköpta torplägenheter från dem åliggande dagsverksskyldigheter, ansett denna framställning böra omfatta torplägenheter eller gatehus af såväl skatte- som krononatur samt tillika förklarar innehafvarne af dessa lägenheter berättigade att, mot erläggande af lösen med penningar efter årligt medelmarkgångspris, befrias från utgörande in natura af dem hvar för sig i allmänhet åliggande ett dagsverke i veckan.

1856—1858
års Riksdags
skrifvelse an-
gående dags-
verksskyldiga
torplägenheter.

Kongl. Maj:ts
beslut angäen-
de gatehusen.

Kongl. Maj:ts
beslut angäen-
de torplägen-
heterna.

På dessa förslag hafva emellertid endast innehafvarne till $4\frac{3}{4}$ gatehus velat ingå, i följd hvaraf och sedan, jemlikt Kongl. brefvet den 6 Februari 1863, dagsverksbesväret blifvit ett till Löfvestad arbetsskyldigt gatehus eftergifvet, intilldess till gatehuset återvunnits en mot andra dylika lägenheters områden i Löfvestad någorlunda svarande jordvidd, arbetsskyldigheten oförändrad qvarstår för $55\frac{1}{4}$ gatehus, enligt hvad följande sammandrag närmare utvisar, nemligen:

Gatehus, för hvilka *arbetsskyldigheten upphört* *quarstår**Inom Malmöhus län:*

1) Löfvestad	1 ³ / ₄	24 ¹ / ₄
2) Hjelmshult	1	8

Inom Christianstads län:

3) Svabesholm	2	17
4) Bäckaskog	—	6
Summa	4 ³ / ₄	55 ¹ / ₄

På grund af hvad sålunda förekommit, anser sig Utskottet icke kunna tillstyrka att, på sätt motionärerne åsyftat, ifrågasvarande arbetsskyldighet skulle efterskänkas för de hemman och gatehus, hvilkas innehafvare icke velat derifrån vinna befrielse genom godkännande af de, i öfverensstämmelse med fastställda grunder, föreslagna öfverenskommelser, helst ett sådant eftergifvande skulle innefatta en orättvisa emot alla dem, icke blott inom provinsen Skåne, utan äfven inom andra landskap, som, emot lösen, vunnit befrielse från dagsverksskyldighetens utgörande in natura. Emellertid synes det ej oantagligt, att det af de ännu arbetsskyldige, för deras vägran att på regleringen ingå, anförda skäl att den ifrågasatta ersättningen vore för hög, numera icke saknar all grund, i det genom vid jordbruket i allmänhet införda förbättrade arbetsmetoder och andra förhållanden en lindring sannolikt åstadkommits i den arbetshemmanen åliggande arbetsskyldighet, sådan densamma, med ledning af då för handen varande förhållanden, utaf Kammarrådet Cassel, enligt hvad af handlingarne inhemtas, till de arbetsskyldiges belåtenhet uppskattades. Arbetsskyldigheten var nemligen icke bestämd till visst antal dagsverken för hvarje hemmansdel eller hofverilag, utan beräknad efter det arbete, som hofverilaget hade skyldighet att fullgöra, t. ex. upplöjandet af en viss jordrymd, inbergardet af grödan å en viss åker, transporter af vissa kvantiteter spanmål eller ved m.m., hvilket arbete af Cassel uppskattades i visst antal öke- och drängedagsverken. En förnyad undersökning och uppskattning af de ännu arbetsskyldige åliggande tjänstbarheter jemte derefter lämpad jemkning af ofvanberörda fastställda grunder torde alltså kunna vara af omständigheterna påkallad, på det att den ännu återstående arbetsskyldighetens, af många skäl önskvärda, afskaffande måtte kunna åvägbringas, hvadan Utskottet hemställer,

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta, efter förnyad undersökning, uppgöra och till Riksdagen afgifva förslag dels derom, att Rikets Ständers beslut

om upphörande af dagsverksskyldighetens utgörande in natura måtte komma till tillämpning å de hemman och gatehus i Skåne, för hvilka arbetskyldigheten ännu kvarstår, och dels om den ersättning, som för sådant fall må vara erforderlig, derest icke rättigheten att disponera de ifrågavarande dagsverkena finnes kunna upphöra utan annan ersättning än den, som kan varda de arbetskyldige till utgifvande ålagd.

Stockholm den 15 April 1872.

På Stats-Utskottets vägnar:

Arvid Fr:son Posse.

N:o 56.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående applåtelse af en del utaf bastionen Drottningen jemte kronan tillhörig mark i Christianstad för anläggning af en vattenledning.

(I. A.)

Enligt hvad af ofvanberörda, den 8 sistlidne Mars till Riksdagen aflåtna nådiga proposition (N:o 26) inhemtas, hade uti en till Kongl. Maj:t ingifven skrift Christianstads stadsfullmäktige, med förmälan att i staden uppstått fråga om anläggande af en vattenledning, i underdånighet anfört, hurusom det funnits vara ej mindre till fördel för anläggningen, än äfven ledande till besparing i kostnaden för densamma, om höjdresevoiren eller det s. k. vattentornet finge anbringas å vallen till bastionen Drottningen, om ett så stort antal af de i samma bastion befintliga kassematter, som erfordrades för att deruti